٣-٢ سەرپەرشتیاریی، بواریٚکی پیشەیی نوێ لە هەرێمی کوردستانی عێراق

چنور قادری ، لوقمان صالح کریم سیوەیلی

پوختە:

لەگەڵ دەرکەوتنی کاری کۆمەڵایەتی و ڕێکخراوە ناحکوومییەکاندا لەهەرێمی کوردستانی عێراقدا، بواریٚکی پیشەیی نوێی کاری کۆمەڵایەتی بۆتە پێویستی هەنووکەیی کە ئەویش (سەرپەرشتیاریی)ە. ئەم بابەتە بە کورتەیەک لەسەر چەمکی سەرپەرشتیاریی دەست پێدەکات، و مێژووەکەی وەک پیشەیەک و پرسیارە بنچینەییەکان دەخاتە ڕوو. دواتر سەرنج دەخاتە سەر بارودۆخی شوێنەکە بەتایبەتی (local context) و ئاڵنگارییەکانی سەرپەرشتیکردن لە کارە دەروونی و کۆمەڵایەتییەکاندا لەهەرێمی کوردستانی عێراق. دوو نمونەی کرداریی بەکار دەهێنرێت بۆ دەرخستنی ئەوەی سەرپەرشتیاریی چی دەگەیەنێت لەکاری کۆمەڵایەتیدا و چۆن دەتوانرێت دەست بکرێت بەڕاوێژ و پڕۆسەی گەشەپێدان.

زاراوە سەرەکییەکان: سەرپەرشتیاریی ، کاری کۆمەڵایەتی، هەرێمی کوردستانی عێراق

١-پێشەکی

سەرپەرشتیاری وەک پڕۆسێسێک دێتە ئەژمار کە تیایدا سەرپەرشتیاران ئاڵوگۆڕی (زانیاری، ئەزموون و ئیتیک) دەکەن لەگەڵ ئەو کەسانەی کە سەرپەرشتی دەکرێن، جا ئەو سەرپەرشتیکراوانە لەدامەزراوە حکومییەکان یاخود لە ڕێکخراوە نێوخۆیی و نێودەوڵەتییەکان بن. واتە لەم پڕۆسەیەدا ئەزمونی سەرپەرشتیکراوان لەبواری کارکردنی کۆمەڵایەتی دەخرێتە ڕوو، کە هەرکەسەو ئەزموونی خۆی لەبواریکی دیاریکراودا ڕوون دەکاتەوە بەمەبەستی سود وەرگرتن لێی و دواتریش کەسی سەرپەرشتیار باس لەئەزمونی کۆتایی خۆی دەکات و کۆی ئەزموونەکان پێکەوە دەبەستێت، بۆ ئەوەی بتوانرێت باشترین خزمەت بە خزمەتخوازان (کلاینت) بگەیەنرێت. هەروەکو ئاماژەمان پێدا سێ ڕەهەندی سەرەکی هە یە لە پڕۆسەی سەرپەرشتیاریدا کە ئەوانیش بریتین لە ڕەهەندەکانی زانیاری، کارامەیی، ئیتیک. لێرەدا کاری سەرپەرشتیاریی بریتیە لە هاوتەریبکردنی هەر سێ ئاستەکەو لێکدانیان لەیەکتری بەجۆرێک کە بتوانرێت پێکەوە ببەسترێتەوە و تیۆر و پراکتیک لە یەکدی بدرێت بۆ ئەوەی چارەسەری خزمەتخوازان بەشێوەیەکی واقیعی کرداری بکرێت و دوور بێت لە خەیاڵ و ناواقیعی بوون.

لە خـوارەوەدا پێناسەیەکی گشتی چەمکی سەرپەرشتیاریی دەخرێتە بەردەست و پاشانیش ڕونکردنەوە دەکرێت بۆ بارودۆخی کوردستان. پاش ئەوەش دوو نمونەی کرداری بەکار دەهێنریت بۆ پیشاندان و پێکبەستنی تیۆر و کردار.

٢-سەرپەرشتیاریی چییە؟

چەمکی سەرپەرشتیاریی باس لەکرداری ڕاوێژکاریی دەکات لەگەڵ خەڵکدا سەبارەت بە کارەکەیان. ئامانجی سەرپەرشتیاریی بەرەوپێشبردنی لایەنی پیشەییە. سەرپەرشتیاریی پشتگیرییەکە بۆ دریژەپێدان و گەشەپێدان و پەرەسەندنی بەڕێوەبردنی پیشەگەرانە.

سەرپەرشتیکردن سەرنج دەخاتە سەر کەسەکە لەئەرکە پیشەییەکەیدا لەگەڵ کەسایەتییە پیشەییەکەیدا. هەستەکان ، بەهاکان ،ڕەفتار بەرامبەر خزمەتخوازان،

هاوکارەکان و پلە بەرزترەکان ڕەفتارەکانی کەسەکە دەردەخەن و دەکرێت بەم شێوەیە ببنە بابەتی سەرپەرشتیکردن. ئەمە واتە لەجیاتی "حاڵەتەکان" کەسە سەرپەرشتکراوەکان خۆیان دەبنە چەقی سەرپەرشتی. پرسیارە گرنگەکە ئەوەیە: تا چ ڕادەیەک بابەتی باسکراو یارمەتیدەرە بۆ مامەڵەی پیشەگەرییانەی کەسی سەرپەرشتکراو و بۆ ئەو سیستمەی کە سەرپەرشتکراوەکە کاری تێدا دەکات؟ (cf. Neumann-Wirsig, 2009: p.16). لە هەوڵدا بۆ گونجاندنی ڕەفتاری پیشەیی لەگەڵ سەلامەتی پیشەیی و ئاگا لەخۆبووندا safe-care، بەپێیی پێویستییەکانی کەسی سەرپەرشتکراو لەڕێکخراوێک یان فەرمانگەیەک، سەرپەرشتیارەکە شێوازو میتۆدی شیاو هەڵدەبژێرێت.

٢-١ مێژووی سەرپەرشتیاریی

مێژووی سەرپەرشتیاریی دەگەڕێتەوە بۆ بواری کاری کۆمەڵایەتی و چارەسازی دەروونی، دوو پیشەی تازەو پەرەسەندوو کە بە شێوەیەکی سەرەکی سەرنج دەخەنە سەر چاککردنی پەیوەندییەکان و توانای تێڕامان (reflection) لە کردار و ڕێبازەکانی کەسەکە.

سەرپەرشتیاریی یەکەمجار لە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا ناسێنرا. لە کۆتایی سەدەی نۆزدەدا ویلایەتە یەکگرتووەکان نزیکەی ١٥ ملیۆن کۆچبەری وەرگرت. سەرەڕای گەشەسەندنی پیشەسازی وڵاتەکە، دۆخی کارکردن بۆ کرێکارەکان کارەساتبار بوو. دووبارەبونەوەی قەیرانە ئابووریییەکان بووە هۆی بەرزبوونەوەی ڕێژەی بێکاری. هەژارییەکی زۆر لەناو خێزانەکانی چینی کرێکاردا بوونی هەبوو. وەک بەشێک لەڕێکارەکانی کەمکردنەوە و نەهێشتنی هەژاری کۆمەڵگەی ڕێکخراوە خێرخوازییەکان سەردانیکردنی دۆستانەیان بەکار هێنا. ئەم یارمەتیدەرە خۆبەخشانە زۆربەیان ژن بوون لە چینی دەوڵەمەندی کۆمەڵگە. هەر یارمەتیدەرێک بە بەردەوامی کارمەندێکی هەبوو بەمەبەستی پشتگیریکردنی، کە دەکرێت ئەم کارمەندانە وەک یەکەمین سەرپەرشتیارەکان سەیر بکرێن. سەرەتا سەرنجیان خستە سەر دابەشکردنی کەلوپەلی سەرەتایی ژیان. دواتر لایەنە دەروونییەکانیش بوون بەبەشێک لە کارەکەیان. داینامیکی پەیوەندییەکە لە نێوان یارمەتیدەرە خۆبەخشەکان و بریکارەکاندا بوو بە

بابەتێک، لەگەڵ ڕێکاری بەرەوپێشبردنی (کاری کۆمەڵایەتی لەنێوان چاودێری و کۆنترۆڵدا). بەم شێوەیە هەر لەسەرەتاوە سەرپەرشتیاریی بەکارهێنرا وەک ئامرازێک بۆ دڵنیایی جۆریی و پەرەپێدان.

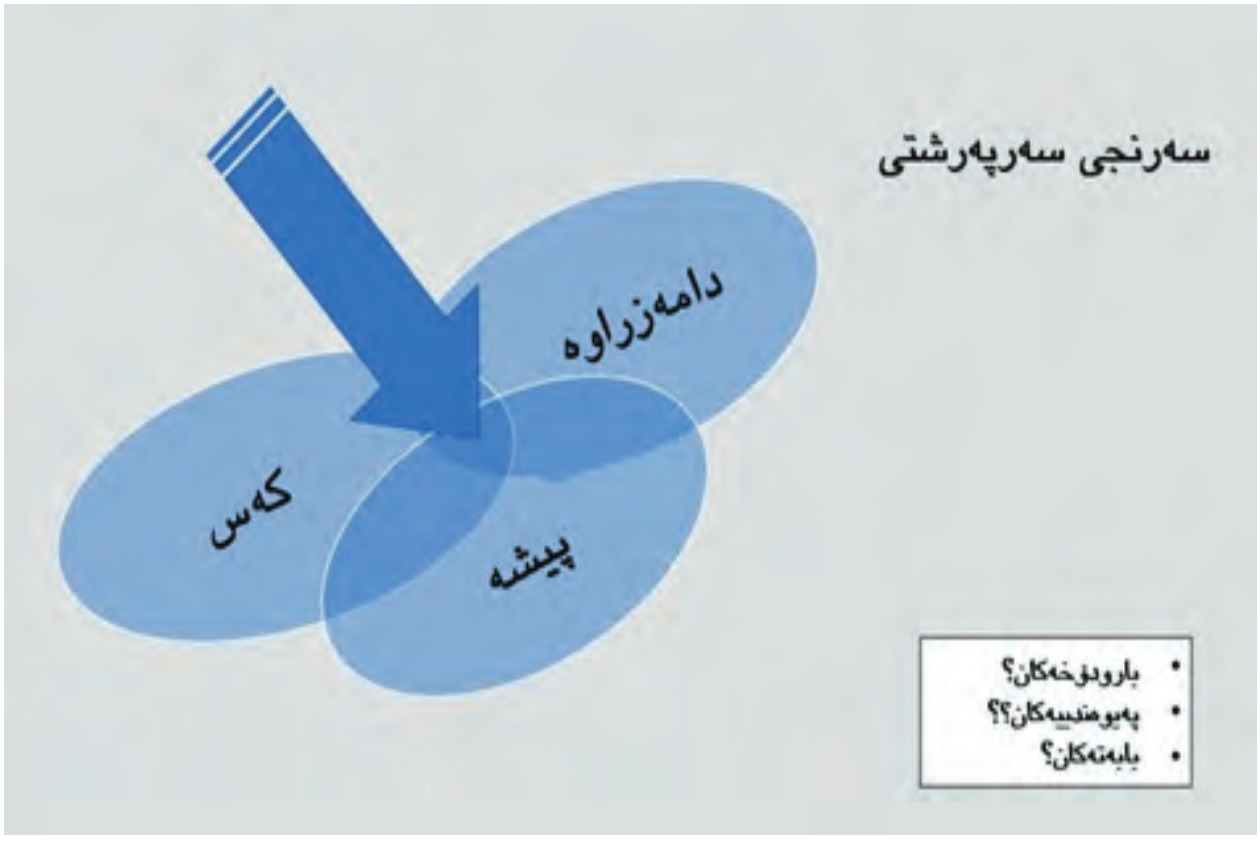
ئەم شێوازە سەرەتاییەی سەرپەرشتیاریی لە ئەزموونی ژۆژانەوە سەرچاوەی گرتووە. نەک لە زانیارییەکی زانستی دەروونییەوە دەربارەی چۆنیەتی ئەنجامدانی گفتوگۆیەک کە بەپێی ڕێورەسمێک بەڕێوەبچێت. ئەوەش لە ساڵانی ١٩٧٠کاندا لەژێر کاریگەری شیکردنەوەی دەروونیدا گۆڕا. ئەم کاریگەرییە نوێیە وایکرد بتوانرێت تێڕامان بکرێت لەسەر پەیوەندییەکان بە دەستنیشانکردنی ئەو کاریگەرییەی ئەزموونی ئاگایی و نائاگایی، هەستەکان و یادەوەرییەکان هەیانە لەسەر پەیوەندییەکانی ئێستامان پێشبینیکردن (projection)، گواستنەوە (transference)، گواستنەوەی پێچەوانە (countertransference) . هەروەها زانستەکانی پەیوەندیکردنیش ڕۆڵیان هەبوو لە جیاکردنەوەی چەمکەکانی سەرپەرشتی کردن. لە ١٩٨٠کاندا لایەنەکانی کۆمەڵناسی دامەزراوەیی و داینامیکە کۆمەڵییەکانیش زیادکران. جگەلەوەش ڕێبازەکانی سیستەمی وڕێکخستن (systemic and constructive concepts) بنیاتنانی چەمکەکان بەرەو پێشەوە دەبەن.

دەستەواژەی سەرپەرشتیاریی (supervision) لەوشەی لاتینی «su-per» و «vision» پێکهاتووە. «super» واتە "لەسەر" یان «لەسەرەوە» و «vision» دەکرێت وەربگێڕدرێت بە «بینین» یان «دەرکەوتن». لەو ناوچانەدا کە بە ئینگلیزی قسە دەکەن دەستەواژەی «سەرپەرشتیار» زیاتر پەیوەستە بە دەستەواژەی «بەڕێوەبەر» (boss) و «پشکنەر» و «چاودێریکەر»ەوە. لە ویلایەتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا سەرپەرشتیار دەسەڵاتی چاودێریکەری هەیە. بەڵام لە ئەوروپا، سەرپەرشتیارەکان زیاتر ڕۆڵی پەیوەست بە ڕێنمایی کردن (advice)و پشتگیریکردنیان (support) هەیە (e.f.Berland,2018: p.46) .

٢-٢ ناوەڕۆک و شێوازەکانی سەرپەرشتیاریی

گرنگترین ئامرازی سەرپەرشتیاریی تێڕامانە لە حاڵەتەکانی پەیوەست بە کار لەناو تێڕوانینی بابەتییانەی کەسەکە و ڕێکخراوەکەدا. سەرپەرشتیاریی تیشک دەخاتە

سەر خاڵی یەکتربڕینی پیشە و دامـەزراوە و کەسەکە، و جێبەجێکردنی چەمکی تێڕامان بەخاڵی دەستپێک دادەنێت. [بڕوانە شێوەی ١]: سەرنجی سەرپەرشتیاریی

ئەگەر سەرپەرشتیاریی پێناسە بکرێت وەک ڕێنمایی بۆ تێڕامان لە کردارە پیشەییەکانی کەسەکە خۆی، کەواتە مانای تێڕامان چییە؟ لەڕووی ڕێبازی بنیاتنەرییەوە تێڕامان هەمیشە واتـە تێڕوانینی دووەمـی، واتـە تێڕوانین لە تێڕوانینەکان.

سەرنج و تێڕوانینمان بڕیار لەسەر ئەوە دەدات کە چی وەک واقیع بونیاد بنێرێت.

Σ

ئەمە چییە؟ نیشانەی سیگما؟ پیتی M؟ پیتی W؟ دوو گرد؟ پیتی E؟ ژمارە ٣؟

سەرپەرشتیاریی ئاسانکاری دەکات بۆ چاودێری و تێڕامانێکی ڕێکخراوی کردارە پیشەییەکانی کەسەکە واتە سەرپەرشتیکراوەکە. لە چوارچێوەی ئەم کارەدا دەتوانرێت باسی چەند لایەنێکی جیاواز بکرێت:

بارودۆخەکان (contexts): مەبەست لە بارودۆخ سیستمەکانی ناو کۆمەڵگەیە، کە بەشێکیان بەهۆی واقیعی میژوویی- سیاسی و بەشێکی تریان بەهۆی ڕێسای دامەزراوەکانەوە پێکهاتوون، جگە لەوەش بەپێی بارودۆخەکە ترسێکی واقیعی و، هەروەها هەل و ئەگەرەکانی دروستبوونی گۆڕانکاری کاردانەوەیان هەیە.پەیوەندییەکان (relationships): پەیوەندییەکان دروست دەبن بەهۆی ڕۆڵی پیشەیی جیاوازی ناڕەسمی و ڕەسمییەوە، و ویستی دروستکردنی پەیوەندی، و ڕێکخستنی نزیکی و دووری لەپەیوەندیدا و هەروەها ئەگەری کاریگەری دروستکردنی هەستیی پەیوەندییەکانی ئێستا و ڕابردوو.

بابەتەکان (topics): سەرنج دەخرێتە سەر ئەو بابەتانەی کە پەیوەندییان هەیە بە پیشەکەوە و هەروەها بە بابەتەکانی کە پەیوەندیدارن بە خزمەتخوازەکان.لە کاتی بەکارهێنانی سەرپەرشتیاریدا، ڕەنگە تێڕوانینی نوێ بێتە ئاراوە بەهۆی هەڵبژاردنی بابەتەکان، و شێوازی تایبەتمەندیی و داڕشتنیان و گفتوگۆی نێوان سەرپەرشتیار و کەسی سەرپەرشتکراو. هەندێک یاسای دیاریکراو دەبێت پەیڕەو بکرێن لەکاتی پڕۆسەی گفتوگۆ و پەیوەندیدا. یاسا گرنگەکان بۆ ئەنجامدانی گفتووگۆیەکی ڕێزدارانە بریتین لە بەکارهێنانی ئامڕازە زمانییەکانی کەسی یەکەم، یەک کەس لەکاتێکدا قسە بکات، کێشە بێزارکەرەکان لە پێشینەیی بن و نهێنی بپارێزرێت. لەو ڕوەوە سەرپەرشتیاریی ڕێنمایی پێشکەش دەکات بۆ چۆنیەتی سەیرکردنی کێشەیەک لە گۆشەنیگای باڵندەیەکەوە هەروەک چۆن دیارە لە چیرۆکی ئەفسانەیی گاڵتەجارەکانی کۆڵن، تونس و شییەل (Kersting, 2001):

ت: زۆر حەزدەکەم باڵندەیەک بم
ش: بۆچی؟
ت: ئەوکات دەمتوانی بفڕم و لەسەرەوە ئەو شتانە ببینم کە لە خوارەوە ڕوودەدەن.
ش: مادام وایە من حەزدەکەم دوو باڵندە بم.
ت: بۆچی؟
ش: ئەوکات دەتوانم ببینم کە چۆن دەفڕم.
ت: مادام وایە من حەزدەکەم سێ باڵندە بم.
ش: بۆچی سێ باڵندە؟
ت: ئەوکات دەتوانم شوێن خۆم بکەوم و ببینم کە چۆن چاودێری شێوازی فڕینی خۆم دەکەم!

٢-٣ ڕێگاکان و سنورەکانی سەرپەرشتیاریی

لەو شوێنانەدا کە خەڵک پێکەوە کاری تێدا دەکەن بە شێوازی ڕێکخراو، ڕەنگە هەڵە تێگەشتن و گرژی و ناکۆکی دروست ببێت. لەبەرئەوەیە کە سەرپەرشتیاریی لەچەندین بەشی جیاوازی کاردا بەکاردەهێنرێت وەک پێشکەشکردنی ڕاوێژ و پشتیوانی و تێڕامان بۆ کەسەکان ، کۆمەڵەکان و تیمەکان واتە سەرپەرشتیکراوەکان. لەگەڵ چەندین بواری دیکەدا، سەرپەرشتیاری بەکاردێت لەسیستمی تەندروستی ، پەروەردەیی ، بەڕێوەبردن ، بەشی پیشەسازی و خزمەتگوزاریدا. هەرچەندە سەرپەرشتیاریی هەندێک لایەنی هاوبەشی هەیە لەگەڵ ئامادەکاریی و ڕاوێژکاریی و چارەسەری دەروونیدا، بەڵام ڕێبازێکی جیاوازی هەیە و بەو هۆیەشەوە دەبێت وەک بواریکی جیاواز لێی بڕوانرێت.جیاواز لە مێژووی سەرپەرشتیاریی، مێژووی ئامادەکاری (coaching)تەنها لەم ساڵانەی دوایدا دەستی پێکردووەو ڕیشەیەکی جیاوازیان هەیە لەگەڵ ناوەڕۆک و ئامانجی جیاوازدا. لەو ناوچانەدا کە بە ئینگلیزی دەدوێن، دەستەواژەی " کەسی ئامادەکار(coachmen)" ئاماژەبوو بۆ کەسێک کە گالیسکەی لێدەخوڕی و کۆنترۆڵی ئەسپەکانی دەکرد. هەروەها دەستەواژەی ئامادەکار ئاماژەیە بۆ کەسێک کە ڕاهێنان بە وەرزشوانەکانی سەر ئاستی جیهان دەکات. ئامادەکارەکان زانیارییەکی زۆریان هەیە لەسەر بابەتەکەیان لەکاتێکدا خودی خۆیان چیتر یاریزان نین. لەئەنجامدا، دەستەواژەی ئامادەکاری لەپیشەسازی ئەمریکیدا بەکار هات، بەتایبەتی لەبەڕێوەبردنی سەرچاوە مرۆییەکان و دەروونزانی ئابووریدا، کە تیایدا بەڕێوبەرەکان بەشێوەیەکی پیشەیی و دەروونی ڕاوێژیان پێدەکرا. ئامادەکاری پێشکەشکردنی ڕاوێژە بۆ بەڕێوەبەرەکان. ئامادەکار کارەکەی ڕاوێژکاری و ئامۆژگاریکردن و پشتگیریکردنی بەرێوبەرەکان و هەروەها پسپۆڕە تایبەتمەندەکانیشە کە بەتەنها کاردەکەن، بۆنمونە دکتۆرەکان ، پارێزەران و هونەرمەندان، هەم لە ئەزموونە پیشەییە نەرێنییەکانیاندا و هەم ئەرێنییەکانیش. ئەو کەسانەی لەبەڕێوەبردندا کار دەکەن ئەکرێت زۆرجارڕکابەریان هەبێت، وەبەوهۆیەوە هەست بەتەنهایی بکەن و نە توانن کێشە پەیوەست بەکارییەکانیان لەگەڵ هاوپیشەکانیاندا باس بکەن. بەزۆری ڕاهێنان لەشوێنێکی تایبەتدا و بۆ ماوەیەکی کاتی ئەنجام

دەدرێت. ڕاوێژپێکەران زانیارییە دەروونی و ئابووریيەکان هەڵدەسەنگێنن و ئەزموونی کرداریيان بەدەست هێناوە لەو بوارە پیشەییە تایبەتەدا.

لایەنێکی هاوبەشی سەرپەرشتیاریی و ڕاهێنان بریتییە لە ڕاوێژکاریی لەسەر ئاستێکی بەرزتر .(meta level) ئەم شێوازە لە ڕاوێژکاریی لەسەر ئاستێکی بەرزتر واتە سەرپەرشتیار و ئامادەکارەکان لە پەیوەندییەکی راستەوخۆدا نین لەگەڵ خزمەتخوازەکان و کارمەندەکانیاندا. ئەوان تەنها لە پەیوەندیدان لەگەڵ یاریدەدەر و بەڕێوبەرەکاندا.

جیاوازییەکی گەورە لەنێوان ئەو دوو دەستەواژەیەدا ئەوەیە کە سەرپەرشتیاریی سەرچاوەیەکە بۆ پشتگیریکردنی ئەو یاریدەدەرانەی کە لەگەڵ خەڵکدا کار دەکەن، جا ئەگەر ڕاوێژکاریی، ئاگالێبوون، فێرکردن بێت یان سەرپەرشتیی (کلتوری یارمەتیدان). لەبەرامبەردا ئامادەکاری سەرچاوەیەکە بۆ پشتگیریکردنی بەڕێوبەرەکان (کلتوری بەڕێوەبردن). بابەتە پەیوەندیدارەکان لە ئامادەکاری بەرپرسیارییەتی بەڕێوبەری و تێڕامان لەخود و هاوسەنگی متمانە بەخۆبوون و بە دەوروبەرە، هەروەها گەشەسەندنی کەسایەتی و بابەتەکانی ناکۆکی و سەرنج خستنەسەر پەیوەندییەکان و بەرەوپێشچوونی دامەزراوەکە (cf. Belardi 2018).

چەمکەکانی سەرپەرشتیاریی، ڕاهێنان، ئامادەکاریی، ڕاوێژکاریی و چارەسازی دەروونیی لایەن و ڕێبازی هاوبەشیان هەیە. وەک پێشتر ئاماژەی پێکرا، ئەم هاوبەشییە بەتایبەتی لەناو چەمکی سەرپەرشتیاریی و ئامادەکردن هەیە.

ئامادەکردن (coaching) چەند تایبەتمەندییەکی بنەڕەتی هاوبەشی هەیە لەگەڵ ڕاهێنان (training)، ڕاوێژکاریی (counselling) وسەرپەرشتیاریی. (supervision) ئەوانە چارەسەری دەروونی نین و ئەم ڕێبازانەش گونجاو نین بۆ مامەڵەکردن لەگەڵ کێشەی دڕووستی دەروونیدا. شێوازەکە لەسەر ئامانجی ڕێکخراوە و زۆرجار ڕادەیەک لە مامەڵەکردن و تەندروستبوون لەخۆدەگرێت لەکاتی جێبەجێکردنی ڕۆڵی پیشەیی کەسەکەدا. ئامانجی سەرەکی ڕاهێنان (training) هەروەک لە وەرزشەکانەوە ئاشنایە، گەشەسەندن و ڕاهێنانی هەندێک تواناییە یان ڕەفتاریی (تایبەت بە کاری کەسەکە).

خشتەی ١: پیشاندانی لێکچوون و جیاوازییەکانی سەرپەرشتی و شێوازەکانی دیکەی ڕاوێژ کردن.

	سەرپەرشتیاریی Supervision	ئامادەکاریی Coaching	ڕاوێژکاریی Counselling	ڕاهێنان Training	چارەسەری دەروونیی Psychotherapy
پێناسە	پرۆسەیەک کە تیایدا تاکەکان/ کۆمەڵەکان دەتوانن تیشک reflection بۆ کێشەی پەیوەست بە کارەکانیان بکەن بەیارمەتی سەرپەرشتیار. بۆ نمونە، بەکارهێنانی سەرپەرشتیاری بۆ حاڵەتێک.	پشتگیری پەیوەست بە چارەسەر و کارامەیی بۆ ئەو کەسانەی لە شوێنی کاردان، هانی تیشک لە خود دەدات، تێگەشتن لە ئەزموون و ڕەفتار.	گفتوگۆیەکی بونیادی ڕێکخراو	کۆمەڵێک ئامانجی دیاریکراو بوونی نییە؛ کە پشت بە ئەرک/ دۆخەکە ببەستێت واتە ڕاهێنانەکە پابەندە بە ئەرکەوە	چارەسەری تەنگژەو نەخۆشییەک، هەولێک لە دژی حاڵەتێکی نەخوازراو کە دەبێتە هۆی فشاری دەروونی
چی؟ ناوەڕۆک	پێدانی هەلێک بۆ شیکردنەوە و ڕێکخستنی کردارە پیشەیەکان، و ئامۆژگاری و پشتگیری تایبەت بە بوارەکە، تیشک بۆ ڕۆڵی پیشەیی کەسەکە.	ڕاوێژی کەسیی لەسەر ئاستی پرۆسە، ڕاهێنان چارەسەری ڕاستەوخۆ ناخاتە بەردەست، بەڵکو هانی پرۆسەی تیشک لە خود دەدات و ئامۆژگاری و پشتگیری پێشکەش دەکات	گرنگیدان بە کێشە جیاوازەکانی ژیان، کاتەکەی بەزۆری سنورداراە	بەڕەوپێشچوونی توانایی پەیوەستەکان بە کارەوە، بە زۆری بۆ کۆمەڵێک ئەنجام دەدرێت	پرۆسەیەک بۆ تیمارکردنی نیشانەکانی تەنگژە و شڵەژانی دەروونی
کەی؟ هۆکار	کاتێک کە حاڵەت و بارودۆخەکان ماندووکەرن یان ڕێگرن کە ڕۆتینی پیشەکە، وەک پارێزگاری سەرەتایی بۆ کێشە و دڵنیابوون لە کوالتی کاردا.	کاتێک دەستپێک و ئاڵۆزی نوێ دێتە کایەوە، کاتێک گۆرانکاری یان گەشەکردن پێویستە، بۆ یارمەتیدان لە بڕیاردان یان کاتێک حاڵەتی فشار دروستکەر دێتە ئاراوە	کاتێک کێشەی تایبەت یان پیشەیی دێتە کایەوە، لە بارودۆخی نوێی ژیاندا یان کاتێک کێشە بەردەوامەکان ناتوانرێت لەلایەن کەسەکە خۆیەوە چارەسەر بکرێن.	کاتیک ئاڵنگاری نوێی پیشەیی دیتە کایەوە کە بە توانایەکانی ئێستا ناتوانرێت بە سەریدا زاڵ ببیت	کاتێک کێشەی کەسیی و خێزانی بەردەوام کاریگەری نەرێنی دادەنێن لەسەر شێوازی ژیان و پەیوەندییە کۆمەڵایەتییەکان لەژیانی کەسیی و پیشەییدا بۆ ماوەیەکی دوورو درێژ
بۆ کێ؟ کۆمەڵەی ئامانج	پیشەگەران لە کۆمەڵەی جیاوازی پیشەییدا (بۆ نمونە، کارمەندی کۆمەڵایەتی، مامۆستا، ...هتد)، بە تەنها یاخود وەکو تیمێک	تاکە کەسەکان یان گروپی تایبەتی بچووک کە بەرپرسیاریەتی بەڕێوەبردنیان هەیە، ئەو کەسانەی ئەرکی بەڕێوەبەرییان هەیە	بە زۆری بۆ تاکە کەسەکان یان کۆمەڵەی بچوک لە چوارچێوەی ناپەیوەست بە کارەوە	پیشەگەران لە کۆمەڵە پیشەییە جیاوازەکاندا	بە زۆری بۆ تاکە کەسەکان، بەڵام بۆ کۆمەڵە و هاوسەرانیش

بۆچی؟ ئامانج	گەشەپێدانی بیرۆکە و ئامانجی نوێ، یەکخستنی ئاڵۆزییە کەسییەکان، ئامرازێکە بۆ نەهێشتنی دودڵی، سەرنج لەسەر دروستکردنی پەیوەندییەکان و شوێنی ڕاوێژ کردنەکە تەنها لە جێگایەکدا دابندرێت کە پەیوەستبێت بە دەرئەنجامی پەیوەست بە کارەکەوە.	بەرەوپێش بردنی بەهرەی خۆ بەڕێوەبەریی، توانای مەبەستدار بوون، ئاسانکاری بۆ پەیوەندییەکان، سەرنج خستنە سەر کارە بەڕێوبەرییەکان.	بەدەستهێنانی سەربەخۆییەکی نوێ، چارەسەری کێشە، بەهێزکردنی هەستکردن بە بەهای خود، گواستنەوەی زانیاری.	سەرنج خستنە سەر گواستنەوەی زانیاری، ڕاهێنان لەسەر ئەو ڕەفتارانەی ویستیان لەسەرە.	چاکبوونەوە یان نەهێشتنی کێشەیەکی دەستنیشان کراو، گەشەپێدانی ئاگاییەکی تەندروست، توانایی چارەسەرکردنی کێشە بە تەنها و بە سەربەخۆیی، (دووبارە) بەدەستهێنانی خۆشەویستی بۆ ژیان.
چۆن؟ پەیوەندی	سەرپەرشتیارەکە شارەزایە دەربارەی پڕۆسەکە (شارەزای پڕۆسەکە)؛ بریکارەکە شارەزایە دەربارەی خۆیان/ ئەزموونی کەسییان (شارەزا لە خودا)	ئامادەکارەکە شارەزایە دەربارەی پڕۆسەکە (شارەزای پڕۆسەکە)، بریکارەکە شارەزایە دەربارەی خۆیان/ ئەزموونی کەسییان (شارەزا لە خودا)	ڕاوێژکارەکە شارەزایە دەربارەی بابەتەکە (شارەزای بابەتەکە) و پڕۆسەکەش (شارەزای پڕۆسەکە)	پەیوەندی مامۆستا-خوێندکار، ئامادەکارەکە شارەزایە دەربارەی بابەتەکە (شارەزای بابەتەکە)	پەیوەندی دکتۆر-نەخۆش، چارەخوازەکە شارەزایە دەربارەی خۆی / ئەزموونی کەسیی (شارەزا لە خودا)، چارەسەرکارەکە شارەزایە لە چارەسەرکردندا
چۆن؟ شێواز	زانیاری تایبەت دەربارەی بنیاتنان و پەرەپێدانی پەیوەندییەکان، بەکارهێنانی شێوازی جیاواز گرنگە.	زانیاری دەربارەی بابەتی پەیوەست بە بەڕێوەبردن، جیاوازی شێوازەکان، شارەزایی پیشەیی پەیوەست بە کارەکە بەسوودە	پڕۆسەی پەیوەندی بە شێوازی گفتوگۆیەک، شێوازی گونجاوی، گفتوگۆی کەسی	ئامادەکارەکە شارەزایە لە بوارەکەی خۆیدا، زانیاری و توانای فێرکاری گرنگن.	گفتووگۆی کەسیی، پێدانی زانیاری دەروونی، ئەنجامدانی چارەسەری دەروونی دیاریکراو، ڕاهێنان لەسەر هەناسەدان و ئاگایی و تێگەشتن
ئەو چەمکانەی ئاماژە بۆ وەرگر دەکەن	کەسی سەرپەرشتکراو	خزمەتخواز کڕیار customer	خزمەتخواز	بەشداربوو	چارەخواز، نەخۆش

٤-٢ سەرپەرشتیاریی وەک پڕۆسەیەک

سەرپەرشتیاریی وەک پڕۆسەیەک دەکرێت بەچەند قۆناغێک پێشکەش بکرێت. شێوازی دیاریکراوی چاوپێکەوتنەوەکانی سەرپەرشتیاریی ڕەنگە جیاوازبن لەیەکتر. بەزۆری بەم قۆناغانەی خوارەوەدا دەڕوات:

[بڕوانە شێوەی ٢]: پڕۆسەی سەرپەرشتیاریی

قۆناغی دەستپێک گرنگی لەپێشینە دەدات بە سەرپەرشتیار یان تیمەکەو بەبارودۆخە نوێیەکەش. دواتردۆزینەوەی بابەت و شێوازی ئەو کێشەیە گرنگە کەدواترکاری لەسەردەکرێت. لەماوەی ئەم قۆناغەدا بابەتی سەرەکی دەستنیشان دەکرێت، و ئەگەر پێویست بوو داینامیکە کۆمەڵەیی و دامەزراوەییەکان بەرجەستە دەکرێن بە بەکارهێنانی شێوازی داهێنەرانە بەشێوەی گونجاو. تەنانەت لەکاتی باسکردنی حاڵەتەکە لەلایەن سەرپەرشتیارەکەوە دەکرێت دەست بکرێت بە پڕۆسەکان وە بەشە نادیارەکان دەربخرێن و پەیوەندییەکان ڕوونتر بن . لەکاتێکدا قۆناغی دەستپێک سەرنج دەخاتە سەر هەڵسەنگاندنی

بارودۆخی ئێستا، دەکرێت چەند شێوازێک لەقۆناغەکانی گۆڕانکاری داهاتوودا بەکاربهێنرێن (قۆناغی کردار و قۆناغی یەکخستن) بۆ کارکردن لەسەر حاڵەت و کێشەکانی تیمی سەرپەرشتیارەکە. ئەم شێوازانە دەکرێت تەکنیکی دیاریکراو و سەربەخۆ لەخۆبگرێت لەگەڵ نواندنی چاوپێکەوتن، نواندنی ئەرکەکان، ڕاهێنانی هزری، ڕاهێنان بۆ هاندانی گۆڕینی تێڕوانین، ڕاهێنانی جەستەیی و هتد. لەقۆناغی ڕێکخستنەوەی دواتردا، گواستنەوەو گونجاوی تێڕوانینەتازەکان بۆجێبەجێکردنی کرداریی دڵنییادەکرێنەوە. لەهەڵسەنگاندنی کۆتاییدا پڕۆسەی سەرپەشتیاریەکە خۆی هەڵدەسەنگێندرێت.

سەرپەرشتیکراوەکان بەرپرسن لەبابەت و ناوەڕۆک. سەرپەرشتیارەکان حساب بۆ کاریگەری سودبەخش دەکەن لەسەر پڕۆسەی فێربوون و گەشەسەندن. لەم پڕۆسەیەدا دەکرێت شێوازی جیاواز بەکاربهێنرێت؛ تێڕامان لەچەندین دیدگەی جیاوازەوە بۆ جێبەجێکردنی کرداریی، پرسیارە سیستماتیک و چارەسەرییەکان، ڕێبازە پەیوەست بە سەرچاوەکان (resource-oriented approaches)، نواندن role play، شێوازی ڕێکخستن لەسەر بنەمای چارەسەر، فیدباک، ستراتیژی ئیدارەدانی فشار (stress management strategies)، ڕاهێنانی وشیاری ئاگایی (mindfulness exercises).

ئەوە لەبەرچاو دەگیرێت کە بابەتەکان دەکرێت جۆراوجۆر و تایبەت بن، دەکرێت لایەنەکانی پەیوەست بە حاڵەتەکە و لایەنە دەزگایی و کۆمەڵایەتی و سیاسییەکان کاریگەری لەسەر یەکتر دابنێن. بۆ نموونە لەکاتی کارکردن لەگەڵ پەنابەراندا، ئەمە واتە جگە لە تایبەتمەندی ژیانی کەسەکە، لایەنی هۆشیاری بە زەبری دەروونی و کلتوور و لایەنەکانی پەیوەست بەیاسای پەنابەری و مافی نیشتەجێبوون دەکرێت شیاو بێت بۆ ئەو شیکردنەوەییەی کە ئەنجام دەدرێت.

بنەما ئیتیکییەکانی سەرپەرشتیاریی پێویستە لەتەواوی پڕۆسەکەدا لەبەرچاو بگیرێت، لەو بنەمایانەش ڕەفتاری شیاوو ڕێزدارانە و یەکسان مامەڵەکردن لەگەڵ لایەنەکاندا، ڕەفتاری ڕون، هەستیار، گفتوگۆی کراوە و ئاگایانە. هەروەها بە دڵنیاییەوە وریایی و نهێنی پاراستن بەشێکن لە بنەماکانی کارکردن.

کارامەیی وسوودبەخشی سەرپەرشتیاری خاڵێکی گرنگی تره، بۆ نمونە

(کلاوس گراڤە ٢٠٠١) سەرنجی خستبووە سەر کارامەیی، بەتایبەتی لەبواری چارەسەری دەروونی دا. لە توێژینەوەکەیدا لەسەر پەرەسەندنی چارەسەری دەروونی، ئەنجامی سەرەکی ئەوەبوو کە پەیوەندیی چارەسەریی زۆر گرنگە. سەرکەوتن و کارامەیی چارەسەری دەروونی بە ڕێژەی ٥٪ بەندە بە لایەنە تایبەتییەکانی ڕێبازە بەکارهێنراوەکە بۆ چارەسەری دەروونی، لەکاتێکدا ٧٠٪ بەندە بە لایەنی ڕێنمایی گشتی دیارینەکراو(unspecific general advisory factors). ئەم لایەنی پەیوەندی و ڕێنماییانە بەهەمان ڕادە پەیوەندیدارن بۆ سەرپەرشتیاریی (cf. Belardi 2018, p. 106) . هەرچەندە کاتی تەرخانکراوی کارمەندەکە و موچەی سەرپەرشتیارەکە دەبنە هۆی تێچووی زیاتر بۆ دامەزراوەکانی کاری کۆمەڵایەتی، بەڵام ئەو ڕاستییە سەلمێنراوە کە لەلایەکی دیش سەرپەرشتیاریی دەبێتە هۆی کەمکردنەوەی نەخۆشی. لەبەرئەوە سەرپەرشتیاریی وەک پاریزگاریی و ڕێگیریەکی سەرەتایی یارمەتی دەدات لە کەمکردنەوەی تێچوون.

بنچینەیەکی گرنگ بۆ سەرکەوتنی سەرپەرشتیاری ویستی کەسی سەرپەرشتکراوە بۆ بەشداریکردن لە سەرپەرشتیاریدا. بە بێ خولیاو ویستی کەسی سەرپەرشتکراو سەرپەرشتیاریی سودی نابێت.

هەندێک توێژینەوە دەریدەخەن کە سەرپەرشتیاریی دەکرێت تەنانەت ببێتە هۆی زیانگەیاندنیش (Ehrhardt/ Petzold 2014, p. 142) لەکاتێکدا کە کەسی سەرپەرشتکراوەستی بریندار بکرێت. ئەم زیانە دەکرێت یان لەلایەن کەسانی تری سەرپەرشت کراوەوە دروست ببێت بەهۆی ڕکابەریکردنەوە، یاخود ڕاستەوخۆ لەلایەن خودی سەرپەرشتیارەکانەوە. لە حاڵەتی دووەمدا بەشێوەیەکی سەرەکی بەهۆی لەخۆبایی بوونی سەرپەرشتیارەکەوە دروست دەبێت. ئەو سەرپەرشتیارانەی کە بەزۆری دەبنە هۆی ئەنجامدانی سەرپێچی، وادیارە زۆرینەیان نێرن و ڕێبازی شیکردنەوەی دەروونی بەکار دەهێنن (ibid. p. 165).

لە ئەنجامدا دەکرێت بڵێین کە سەرپەرشتیاریی ڕێبازێکی بێ کەموکوڕی نییە کە گەرەنتییەکی تەواو دەستەبەر بکات بۆ سەرکەوتن. ئەو ڕاستییە لەمرۆڤدا هەیە کە ئەو کەسانەی پێکەوە کاردەکەن و کاتێک کێشەیەکی

ئاڵۆزیان ڕووبەڕوو دەکرێتەوە، هەندێکجار خوازیارن چارەسەرێکی بێکەموکوڕی بدۆزنەوە. کاتێک وەک میکانیزمێک بۆ گەشەسەندن و فێربوون لە سەرپەرشتیاریی بڕوانین، دەکرێت زۆر یارمەتیدەر بێت بۆ کاری پیشەیی و بەرەوپێشچوونی کەسایەتی.

٣- سەرپەرشتیاریی لە هەرێمی کوردستانی عێراقدا

٣-١ بوارێکی پیشەیی نوێ دەکرێتەوە گەشە دەکات

هەڵبەتە پڕۆسەی سەرپەرشتیاریی بەم ماناو مەدلولەی ئێستای کارێکی نوێیە لە هەرێمی کوردستانداو ڕێکخراوی ڕۆشنبیری و کۆمەڵایەتی خانزاد بۆ یەکەمجار تەبەننی ئەم پڕۆژەیەی کردوە کە تیایدا کەسی سەرپەرشتیار کۆبوونەوەی مانگانە ڕێک دەخات لەگەڵ ئەو ڕێکخراوەی کە سەرپەرشتیاریی بۆ دەکات، لێرەدا گرنگی تایبەت لەماوەی کارکردندا دەدرێت بە کارکردنی سەرپەرشتیکراو (supervisee)لەسەر خۆی، واتە سەرپەرشتیار کار لەسەر نوێکردنەوە (update)ی سەرپەرشتیکراوەکان دەکات، بەجۆرێک بەردەوام لەهەوڵی بەدەستهێنانی زانیاری و ئەزموونی تازەیی خۆیاندا بن، واتە ڕووکردنە خۆ. هەروەها ئەو مانایەش دەدات کە بەردەوام سەرپەرشتیکراو لەکاتێکدا گرنگی بەخزمەتخوازەکانی دەدات پێویستی بەوەش هەیە کە گرنگی بە خۆی بدات، بۆ ئەوەی دوور بکەوێتەوە لە سوتانی دەروونی Burn out و نەبێتە بەشێک لە کێشەکان. واتە گرنگە سەرپەرشتیکراو فێر بکرێت کە چۆن ببێتە گڵۆپ نەک مۆم، گڵۆپەکان ڕووناکی دەدەن بێ ئەوەی خۆیان بسوتێن، لەکاتێکدا مۆمەکان کە ڕووناکی دەدەن خۆشیان دەتوێنەوە. لێرەوە گرنگە سەرپەرشتیار بەردەوام لەناو کۆبونەوەکاندا کار لەسەر خودەخاوکردنەوە (self-relaxation) بکات بۆ ئەم مەبەستەش و بەشێوەی بەردەوام بەشی تایبەت لە ناو کۆبونەوەکاندا (meeting) تەرخان بکرێت بۆ باسکردنی گرنگترین ئەو کاریگەریانەی حاڵەتەکان واتە کەیسەکان دەیخەنە سەر سەرپەرشتیکراوان بۆ نموونە بەڕێوەبەری کەیسەکان. هەروەها میکانیزمەکانی ڕوبەروبوونەوەی بخرێتە ڕوو، هاوکات داوا لەبەشداربووان دەکرێت کە باس لەئەزموونی خۆیان بکەن، هەروەها شێوەکانی کەڵک وەرگرتن لە میکانیزمەکانی بەرەنگاربوونەوە

لەنموونەی پەنابردنە بەر وەرزشکردن، یۆگا، هونەرو ڕێکخستنی سەفرەی تەرفیهی ...هتد.

شیاوی ئاماژەیە هەنگاوی دووەمی پڕۆسەی سەرپەرشتیاری بریتیە لەکارکردنی سەرپەرشتیکراو لەناو دامەزراوەکەداو چۆنیەتی کارکردنی سەرپەرشتیار لەسەر پێوەندی نێوان کارمەندان لە ناو ڕێکخراوەکەدا، بزانێت تاچەند هاوتەریب و هەماهەنگن لەناو یەکدا و لەگەڵ بەڕێوەبەرەکەیان. بۆ ئەم مەبەستە سەرپەرشتیار کار لەسەر گونجاندن و هارمۆنایزی پێوەندیەکان دەکات لەنێوان کارمەندان و بەڕێوەبەردا. واتە هەوڵی ئەوە دەدات بە کوالّتییەکی باش کارەکان ئەنجام بدەن. بۆ ئەم مەبەستە سەرپەرشتیار لەڕێگەی کۆکردنەوەی بیرۆکەکان (brain storming) و گفتوگۆی بە کۆمەڵەوە گرنگترین ئەو خاڵانە دەستنیشان دەکات کە بوونەتە هۆی دروستکردنی کێشە لە نێوان سەپەرشتیکراوەکاندا، لە نموونەی ئەوەی کاتێک سەرپەرشتیکراو لەگەڵ خزمەتخواز گفتوگۆ دەکات چەند سەردانی ژوورەکەی دەکرێت و قسەکانی پێ دەبڕدرێت، یاخود خستنەڕووی گرنگترین ئەو خاڵانەی کەوای کردووە سەرپەرشتیکراو پیشەکەی خۆی خۆش نەوێت، لێرەدا کار لەسەر ئەو میکانیزمانە دەکرێت کەوا دەکات پیشەکەی خۆی خۆش بووێت.

٢-٣ بێوێنەیی هەمیشەیی/ گرنگی بەردەوامی سەرپەرشتیاریی

دەتوانین بڵێن کە گرنگی پڕۆسەی سەرپەرشتیاریی لەوەدایە کە ئەزموونێکی تازەیە لەناو هەرێمی کوردستاندا لە سەرەتاکانی دامەزراندنی ئەزمونی خۆیدایە بە شێوەیەکی پیشەیی و کار لەسەر ئاڕاستەکردن و کۆکردنەوەی ئەزموونەکان دەکات لە تەک یەکتریدا. بەم جۆرەش دەکرێت وەک بۆردێکی پیشەیی سەیری ئەم پڕۆسەیە بکرێت کە پێکەوە کار لەسەر ئاڵوگۆڕی ئەزموون و زانیارییەکان دەکەن. خاڵێکی تری گرنگی پڕۆسەی سەرپەرشتیاریی لەوەدایە لە کاتێکدا ڕێکخراوەکان، دامەزراوە حکومی، و ئەهلییەکان گرنگی بە خزمەتخوازەکان دەدەن و ڕووویان لەجیهانی دەرەوەی خۆیانە، سەرپەرشتیاریی ئاوڕدانەوەیە بۆ ناو ناخی خۆشمان و چۆنیەتی نوێبوونەوەمان، هەروەها چۆنیەنی کارکردن و خۆپاراستن لەسوتانی دەروونی. کەواتە لێرەوە دەکرێت بوترێت کە سەرپەرشتیاریی لەسەر بنەمای (پێویستی/ need) کار دەکات نەک لەسەر

بنەمای خەون و خەیاڵ. هەروەها کار دەکات بۆ بەرزکردنەوەی ئاستی خزمەتگوزارییەکان (تەندروستی، دەروونی، یاسایی، ئاسایش و سەلامەتی و ... هتد) بە کوالّتییەکی باشتر، بە حوکمی ئەوەی کە ئەم پڕۆسەیە پڕۆسەیەکی (لۆکاڵ – گلۆباڵییە) لۆکاڵە بەو مانایەی کە لەسەر ئاستی ناوخۆی پارێزگای سلێمانی دەستی پێکردووەو گلۆباڵە بەوەی کە سەرپەرشتیاری نێودەوڵەتی سەرپەرشتیاری ئەم پڕۆسەیە دەکات و سااڵنە و لە ڕێگەی سەردانی کردنی وەرزییەوە گرنگترین ئەزموونە نێودەوڵەتییەکان دەگوازرێنەوە بۆ سەرپەرشتیاران و بۆ ئەم مەبەستە ۆرک شۆپی تایبەت ڕێک دەخرێت.

گرنگی دووەمی پڕۆسەی سەرپەرشتیاریی لە هەرێمی کوردستانی عێراق لەوەدایە کە کار بەبنەما ئیتیکیەکانی مامەڵەکردن دەکات لەتەک حاڵەتەکاندا. بۆ ئەم مەبەستەش سود لەستانداردە نێودەوڵەتییەکانی بواری کاری کۆمەڵایەتی وەردەگرێت، لە نموونەی بنەماکانی کارکردن لەگەڵ منداڵان، کێژان، کوڕان، سااڵمەندان، کەسانی شکستەبار ... هتد، ئەمە سەرەڕای ئەوەی جەخت لەبابەتەکانی خود بڕیاردانی حاڵەتەکان و چۆنیەتی دروستکردنی متمانە لەگەڵ خزمەتخوازەکان و نهێنی پارێزی دەکات.

٣-٣ ئاڵنگارییەکانی بەردەم کاری سەرپەرشتیاریی لە کوردستان

بەهۆی تازەیی کاری سەرپەرشتیاریی لەناو ڕێکخراوەکاندا لە هەرێمی کوردستانی عێراق وەک پێویست بایەخی پێ نەدراوەو پێگەی تایبەتی خۆی بۆ دانەندراوە. بۆ نموونە دیاریکردنی (٢-٣) کاتژمێر بۆ یەکجارو لە مانگێکدا بۆ کاری سەرپەشتیاریی کاتێکی تا ڕادەیەک کەمەو ناتوانرێت لە ڕێگەیەوە پەیامەکانی سەرپەرشتیاریی وەک خۆی بگەیەندرێت بە سەرپەرشتیکراو. جا ئەو سەرپەرشتیکراوە ڕاوێژکار، بەڕێوەبەری حاڵەت، یاخود هەر کارمەندێکی دی بێت. کەمی گرنگی پێدانی پڕۆسەی سەرپەرشتیاریی و کەمی فەندی تەرخانکراو بەدوای خۆیدا دەهێنێت. هەروەها کەمی سەرچاوەو کتێبی پێویست و بەردەست لەم بوارەدا لە هەرێمی کوردستان، ئەمەش وا دەکات زانیاری سەردەمیانە و پیشەییانە وەک پێویست بەردەست نەبن. ئەمە لە ڕووی تیۆرییەوە، هاوکات لەڕووی کرداریشەوە کەمی ڕاهێنانی پێویست بە سەرپەرشتیاران لەسەر ئاستی ناوخۆو و دەرەکی لەلایەن ڕاهێنەرانی

نێودەوڵەتییەوە بێ کاریگەری نەبووە، ئەمەش خۆی لە خۆیدا وای کردووە کە سەرپەرشتیاران زیاتر پشت بەتوانا کەسی و لێهاتوویی‌کانی خۆیان ببەستن. هەروەها کەمی ژمارەی سەرپەرشتیاران وای کردووە کە نەبێتە کارێکی ناسراو لە هەرێمی کوردستانی عێراق.

٤- نمونەی پرۆسەکانی سەرپەرشتیاریی

٤-١ نمونەی لیکۆڵینەوەیی ١ پرۆسەی سەرپەرشتیاریی

لە کۆبونەوەکانی سەرپەرشتیاریدا هەرجارەو حاڵەتێک دەخرێتەڕوو، یاخود یەک کەیس لە چەند دانیشتنێکدا دەخرێتەڕوو بەمەبەستی دیاریکردنی سەرەتاکانی سەرهەڵدانی کێشەکەو چۆنیەتی چارەسەرکردنی. بۆ نموونە، لەیەکێک لەدانیشتنەکانی سەرپەرشتیاریدا ئەم حاڵەتەی لای خوارەوە پێشکەشکرا:

(ل، ن، م) ژنێکی تەمەن (١٧) ساڵی ئاوارەبووی ناوەڕاستی عێراق، وە ئەم کچە لە تەمەنی (١٣) ساڵی بەشودراوەو لەئێستادا تەمەنی گەیشتۆتە (١٧) ساڵ و دوو منداڵی هەیە. هاوکات لە بارودۆخێکی مرۆیی خراپدا دەژی لە ناو گوندێکدا لە هەرێمی کوردستان. زۆر هەژارن زۆرینەی کاتەکان خەمباریی پێوە دیارە، چەند جارێکیش هەوڵی خۆکوشتنی داوە، تا ئەوەبوو لەڕێگەی هاوڕێیەکییەوە سەردانی سەنتەری کۆمەڵایەتی ژنانی کرد، دوابەدوای (٣) دانیشتنی بەڕێوەبەری حاڵەت لەگەڵ ئەم خاتوونەدا، هۆکاری خەمۆکی و کێشەکانی بەم شێوەیەی لای خوارەوە دەستنیشانکرا:

ئەم خاتوونە هەر لەتەمەنی منداڵیەوە بەشوو دراوە بەهۆی بارودۆخی نالەباری ژیانیەوە، هاوکات بەرپرسیارێتییەکی ئیجگار زۆری بەسەر شاندا دراوە، بەهۆی ئەوەی لەگەڵ میێردەکەی و کەسوکاری میێردەکەی دەژی، بەهەمویان گەلەکۆمەکێی لێدەکەن و سەرزەنشت و توندوتیژیی لەدژی بەکاردەهێنن. هەروەها میێردەکەی هەردەم بە بەرچاوی خۆیەوە ناپاکی هاوسەرگیریی بەسەرەوە دەکات و ئافرەتی لەشفرۆش دەباتە ماڵەوە بۆ کاری سێکسی، هاوکات هەرکاتێک ئەم ژنە بڵێت ئەم جۆرە ئافرەتانە بۆ دەهێنیتە ماڵەکەی منەوە، پیاوەکە توندوتیژیی بەکاردەهێنێت و لێی دەدات. لەگەڵ

ئەوەی مێردەکەی داهاتێکی کەمی هەیە، ئەم ژنە تەنها داوای ڕۆژانەی (٢-٣) دۆلاری لێ دەکات بۆ خەرجی خۆیی و منداڵەکانی، بەڵام پیاوەکەی بەردەوام لێی دەدات و دەڵێت پارەم نییە. لە هەمانکاتدا ئەم پیاوە لەهەر جارێکداو بۆ هەر لەشفرۆشێک بڕی (٢٠-٤٠) دۆلار بە خەرج دەدات، خراپی ئاستی بژێویی ئەم ژنە بەهۆی ئەوەوەیە کە کەسوکارێکی وای نییە تا بەرگری لێ بکەن. هەروەها دایک و باوکی لەژیاندا نەماون کە بتوانن پشتیوانی بن یاخود بتوانن لەڕێگەی دادگاوە سکاڵا لەسەر مێردەکەی تۆمار بکەن تا بتوانێت لێی جیابێتەوە.

قۆناغەکانی چارەسەرکردنی کێشەکەی:

بەڕێوەبەری حاڵەت بۆ ئەوەی بتوانێت گوێبیستی کێشەکانی بێت سەردانی ماڵی ئەم ژنەی کردو بەبیانوی بەشداریکردنی خولی دورمان توانی کەسوکاری مێردەکەی ڕازی بکات بەشداری لە خولی دروماندا بکات. ئەمە سەرەڕای ئەوەی کە لە میانەی خولی دروماندا بەردەوام بە شێوەی هەفتانە گوێ لەخواست و کێشەکانی دەگیرا، هەروەها لەمیانەی دانیشنەکاندا کەیس ۆرکەرەکە ئەم ژنەی ئاشنا کرد بەمافە یاساییەکانی و چۆنیەتی بەرەنگاربوونەوەی مێردەکەی لەڕووی یاساییەوە بەهۆی ئەوەی هەروەکو ئاماژەمان پێدا ئەم ژنە کەسوکاری نەبوو تا بەرگری لێبکەن.

شیاوی باسە هۆکارێکی سەرکەوتنی پڕۆسەی چارەسازی بۆ ئەم حاڵەتە بریتی بوو لەوەی کە کەیس ۆرکەرەکە بەردەوام هەستی مرۆڤ دۆستانەی خۆی بۆ دەردەبڕی و بەحورمەتەوە گوێبیستی دەبوو. ئەم گوێ گرتن و ڕێزگرتنە وای لە (ژنەکە) کرد کە هەستی ئەوەی لا دروست ببێت کە ئەم کەسێکی پڕ بایەخەو شایەنی گوێ لێگرتنە، ئەمەش وای کرد لەهەستی ڕەشبینییەکەی و هەوڵی خۆکوشتنەکانی پەشیمان بێتەوە. خاڵێکی تری چارەسازی کەیسەکە ئەوەبوو کە کەیس ۆرکەرەکە پلانی سەلامەتی دانا بۆ ژنەکە و بەردەوام لەپاڵ خولی دروماندا هەوڵی دروستکردنی هەستێکی گەشبینانەی دەدا، واتە کەیس ۆرکەرەکە لە پلەی یەکەمدا زیاتر کاری لەسەر ژنەکە دەکرد تا

میێردی ژنەکە. چونکە باسکردنی حاڵەتی ژنەکەو دۆخی دەروونی ژنەکە بۆ میێردەکەی کارێکی مەترسیدار بوو، ئەگەری ئەوەی لێدەکرا ژنەکە ڕێی لێ بگیرێت لەبەشداریکردن لەخولی دروومانیەکەدا. ئەم کارەش کارێکی ڕزگار بوو survivor سەنتەر بوو، واتە ڕزگاربووی کردبووە چەقی گرنگی پێدانی خۆی، کە تیایدا بایەخی سەرەکی لەسەر ڕزگاربوو بوو، بەشداری پێکرا لە خولی دروماندا و دوابەدوای خولی دروومانەکە ژنەکە فێری دروومانی بوو، هەروەها لەم ڕێگەیشەوە چەند هاوڕێیەکی باشی ناسی کە کەیس ۆرکەر لە پلانی سەلامەتیدا پشتی پێدەبەستن.

جێگەی سەرنجە لەئێستادا ئەم ژنە لەڕێگەی ئەم پیشەیەوە توانی داهاتێکی بچوکی سەربەخۆی خۆی هەبێت و پشت بەخۆی ببەستێت. بەم هۆیەشەوە لەکاتێکدا لەجاری کۆتایی میێردەکەی ویستی لێی بدات ئەم ژنە بۆ یەکەمجار دەستی گرت و وتی ئەوە قبوڵ ناکەم و لێت جیا دەبمەوە گەر خۆت چاک نەکەیت. لەئێستادا ئەم ژنە لەجیاتی جلوبەرگی ڕەش کە پێشتر لەبەری دەکرد جلی ڕەنگاڵەیی لەبەر دەکات و هەستی خۆکوشتنی نەماوەو پشت بە خۆی دەبەستێت و میێردەکەشی تا ڕادەیەک باشترە لەگەڵیدا.

هەنگاوەکانی سەرپەرشتیار سەبارەت بە گێڕانەوەو چارەسەرکردنی کێشەی ئەم حاڵەتە:

هەنگاوی یەکەم: سەرپەشتیار داوای لە بەڕێوەبەری حاڵەت کرد کە ئەم کەیسە بۆ سەرپەرشتیکراوان بخاتەڕوو بەپشتبەستن بە ڕوونکردنەوەی جینۆگرام لەماوەی ٣٠ خولەکدا. بەم شێوەیەش بەڕێوەبەری حاڵەت باردۆخی ئەم کەیسەی بۆ سەرجەم سەرپەرشتیکراوان ڕوون کردەوە لەڕووی زانیاری سۆسیۆ دیمۆگرافی و میێژووی سەرهەڵدانی کێشەکەو زنجیرەی ڕوداوەکان و داخوازی خزمەتخوازەکە و گرنگترین ئامانجەکانی. لەم هەنگاوەدا تەنها بەڕێوەبەری کەیسەکە حاڵەتەکەی باس کرد سەرجەم بەڕێوەبەرانی حاڵەتەکان بەوردی گوێبیستی خستنەڕووی حاڵەتەکە بوون. پرسیاری سەرەکی بەڕێوەبەری حاڵەتەکە بەم جۆرە بوو چۆن بتوانم یارمەتی ئەم کەیسە بدەم دوور بکەوێتەوە لە بیرۆکەی خۆکوشتن و بیرکردنەوەی ڕەشبینانە بۆ ژیان؟

هەنگاوی دووەم: سەرپەرشتیار داوای لەبەشداربووان کرد پرسیارەکانیان سەبارەت بەم کەیسە بخەنە ڕوو. لەکۆیدا زانیاری وەکو پێویست بەردەست نەبوو وە کەموکورتی تێدابوو. لەم هەنگاوەدا بەشداربووان پرسیارەکانیان خستەڕوو، بەڕێوەبەری کەیسەکەش پرسیارەکانی تۆمار کرد بۆ ئەوەی دواتر وەڵامی پرسیارەکان بداتەوە.

هەنگاوی سێیەم: دوابەدوای وەڵامدانەوەی پرسیارەکانی بەڕێوەبەرانی حاڵەتەکان سەبارەت بە کەیسەکە بۆ جاری دووەم، بەڕێوەبەری کەیسەکە شێوازی پرسیارەکە یاخود ئامانجی خزمەتخوازەکەی دارشتەوە (چۆن بتوانین وا لە کەیسەکە بکەین زیاتر پشت بە تواناکانی خۆی ببەستێت؟)

هەنگاوی چوارەم: بۆ ئەوەی بەشێوەی ئەزموونی لە بارودۆخی خزمەتخوازەکە تێبگەین سود لە تەکنیکی کورسی بەتاڵ (empty chair) وەردەگیرا، لێرەدا بەڕێوەبەری کەیسەکە گوێببیست بوو و بەشداربووان گریمانەی ئەوەیان کرد کە میردی ژنەکە دادگایی کراوە بە تاوانباری لەوێ دانیشتووە، ئەوان چی پێ دەڵێن، هاوکات چیش دەڵێن بە ژنەکە.

هەنگاوی پێنجەم: لەم هەنگاوەدا بەڕێوەبەری کەیسەکە بۆچوونی بەشداربووانی وەرگرت لە شێوەی ئەم پرسیارەدا، ئایا هیچ یەکێک لەئێوە کەیسێکی هاوشێوەی وای هەبووە؟ ئەگەر هەبوو پوختەیەک لەسەر ئەو کەیسەش دەخرێتە ڕوو. بۆ نموونە بەشداربوویەک باس لەوە دەکات کە ئەمیش کەیسێکی هەبووە، کێشەکەی بەم شێوازە چارەسەر بوو، واتە شێوازی چارەسەرەکە دەخاتە ڕوو. لێرەدا بەڕێوەبەری کەیسەکە بەوردی گوێببیستی کەیسە هاوشێوەکان دەبێت.

هەنگاوی شەشەم: لەم هەنگاوەدا کەیس پڕوقایدەر پرسیاری لە بەڕێوەبەرانی کەیسەکان کرد (پێویستە چی بکەین بۆ ئەم حاڵەتە؟) لێرەدا بەشداربووان باسیان لە ئەزموون و پێشنیارەکانی خۆیان کرد بۆ ئەم حاڵەتە.

هەنگاوی حەوتەم: سەرپەرشتیار گوێببیستی سەرجەم ڕێگەچارەکان بوو، وە باشترین و گونجاوترین ڕێگە دیاریکرا بۆ چۆنیەتی مامەڵەکردن لەگەڵ کەیسەکە، لێرەدا کەسی سەرپەرشتیار بۆ هەر ڕێگەچارەیەک داوایکرد لە

سەرپەرشتکراوان کە پاساوەکانیان بخەنە ڕوو. لە کۆتایدا کۆدەنگی لەسەر ڕێگە چارەکان دروست کراو، لێرەوە بڕیاردرا کە ئەم کەیسە پێویستە چەند دانیشتنی لەسەربکرێت و گرنگترین ئەو لایەنە پەیوەندیدارانە کێن کە دەکرێت سودیان لێ وەربگیرێت، بۆ نموونە چۆن دەتوانرێت بۆ ئەم کەیسە سود لە خزمەتگوزاری سەلامەتی ئاسایش، خزمەتگوزاری یاسایی، خزمەتگوزاری دەروونی کۆمەڵایەتی وەربگیرێت. هاوکات سەرپەرشتیار ئەوەش دەخاتەڕوو کە بۆ ئەم کەیسە کام ڕێکخراو یاخود لایەنی حکومی لەتوانایدا هەیە باشترین خزمەتگوزاری پێشکەشی ئەم کەیسە بکات؟ لەکۆتایشدا ڕێکەوتن لەسەر ئەوە دەکرێت تا دانیشتنی داهاتووی خولی سەرپەرشتیاریی چۆن بەدواداچوون بۆ ئەم حاڵەتە بکرێت. بەم جۆرەش لەدانیشتنی داهاتودا باس لەئەنجام و ڕەوشی ئەم کەیسە دەکرێت و ئەو ڕێ و شوێنانەش کە بۆی گیراونەتە بەرو تا دەگاتە ئاستی چارەسەر بەدواداچوون بۆ حاڵەتەکە دەکرێت، یاخود تا ئەوکاتەی کەیسەکە ئیحالەی لایەنی پەیوەندیدار دەکرێت.

٤-٢ نمونەی لێکۆڵینەوەیی ٢ بۆ پڕۆسەی سەرپەرشتیاریی

تواناییەکی گرنگی پیشەگەرەکان ئەوەیە کە بتوانێت شیکاری پەیوەندییەکان جێبەجی بکات و بەکاری بهێنێت بۆ ئەوەی بتوانێت دەسوەردانی بۆ خزمەتخوازەکە لەکاتی گونجاودا هەبێت. ئەمەش پێویستی بەتێڕامانی خود هەیە. واتە توانای درککردن بەسنور و خاڵە لاوازەکانی خود. ئاگایی و درککردن بەنائاگایی لەشێوازی پەیوەندییەکان و داینامیکە دەروونییەکان تواناییەکە کە بەتایبەتی ئەو پیشەگەرانە پێویستیان پێیەتی کە کرداری پیشەیەکانیان پێویستی بە تێڕامان هەیە بۆ سەرکەوتن. بەڵام ئەمە وتنی ئاسانترە لەکردن، هەروەک چۆن نمونەی داهاتوو لە بارودۆخی کاری کۆمەڵایەتی لەگەڵ پەنابەراندا پیشانی دەدات.

لە کاری کۆمەڵایەتیدا لەگەڵ پەنابەرە شکستەبارەکاندا و ئەو کەسانەی لەژێر فشاری دەروونیدان، سنورە بنیاتییە واقعییەکان نەک تەنها پێشگریمانەی مرۆیی دەخاتە بەر تاقیکردنەوە، بەڵکو لەگەڵیشیدا پیشەیی بوونی کارمەندەکان

و خاڵە لاوازە کەسییەکانیان. ئیشی ڕۆژانە بەزۆری کاری تێدەکرێت بەهۆی حاڵەتی ناهەموار و بارودۆخی ناجێگیری ژیانی پەنابەرەکان. کارمەندە کۆمەڵایەتییە پیشەییەکان چۆن دەتوانن پشتگیری پەنابەران بکەن؟ ئایا دەکرێت هاوسۆزی بگۆڕدرێت بە زیادەڕەوی و شەکەتبوون بەهۆی هاوسۆزییەوە یان تەنانەت ببێتە هۆی زەبری دەروونی دووەم؟ ئایا چۆن دەکرێت سنووری کەسیی بپارێزیت و بە شێوەیەکی پیشەیی خۆت بەدوور بگریت لەو کەسانەی کە بەردەوام جیادەکرێنەوە لە کۆمەڵگە؟

حاڵەتە باسکراوەکە جەخت لە گرنگی هاوسەنگی ڕاگرتن دەکات لەنێوان هاوسۆزی ی (empathy)و ئاگاڵەخۆبوون (self-care)، وە هەروەها گرنگی هۆشیاربوون بەهەبوونی دایناميکەکانی گواستنەوە لەناو پەیوەندییە پیشەییەکاندا. (dynamics of transference)

سەرپەرشتییەکە بۆ کۆمەڵێک لەکارمەندی کۆمەڵایەتی و دەروونناس ئەنجام دەدرێت کە لە شوێنێکی ڕاوێژکاریی بۆ پەنابەران کاردەکەن. لەماوەی گفتوگۆی سەرەتا و کۆکردنەوەی بابەتە پەیوەندیدارەکان سەرپەرشتیارێک حاڵەتێک دەخاتە ڕوو کە دەیەوێت پێشکەشی بکات. باس لە حاڵەتەکە دەکات. هەموو ئەو زانیارییانەش کە پێویستن بۆ تێگەشتنێکی ورد لە کێشە-حاڵەتەکەی بریکارەکە باس دەکرێت. لەپڕۆسەیەکی گفتوگۆییدا کە لەلایەن سەرپەرشتیارەکەوە سەرپەرشتی دەکرێت، زانیاری و ئەزموونی زۆری بەشداربووانیش دەخرێنە بەردەست.

باسکردنی حاڵەتی خاتوو ب:

خاتوو ب ژنێکی زگوردی تەمەن ٢٨ ساڵە و خەڵکی غینیایە. توشی خەمۆکی بووە و بەهۆی کورتەباڵاییەوە توانایی جەستەی سنورداراە. لەشوێنێکی نیشتەجێبوونی پەنابەراندا دەمێنێتەوە و جارێکیش ڕاوێژکارەکەی سەردانی کردووە بەمەبەستی بینینی. گفتوگۆکە لەسەنتەرێکی ڕاوێژکاریدا ئەنجام دەدرێت و بەزمانی فەڕەنسی دەبێت، بە یارمەتی وەرگێڕێک.

کەسی سەرپەرشتکراو ناڕەزایی ئەوەی هەیە وا هەست دەکات گفتوگۆکە گەشتووەتە ڕێگایەکی داخراو. گفتوگۆکە بە شێوازێکە کە نازانێت چۆن لێی

دەربچێت. گریمان بریکارەکە بەتوندی و خۆبەدوورگرتنەوە مامەڵەی لەگەڵدا دەکات. بۆ نمونە، کاتێک دەپرسێت ئایا کێشەی خەوتنت نییە یان کابووس نابینیت، خزمەتخوازەکە بەنیگەرانییەوە وەڵام دەداتەوە «بۆچی دەتەوێت ئەوە بزانیت؟». کاتێک پرسیاری تر دەکات دەربارەی چیرۆکی ژیانی، خزمەتخوازەکە بە ناڕەزاییەوە وەڵام دەداتەوە «من پێشتر ئەوەم بۆ باسکردیت». دواتریش بێدەنگ دەبێت و چیتر قسە ناکات. کاتێک سەرپەرشتکراوەکە بەدوای خولێکی زماندا دەگەڕێت بۆی، دەڵێت «هەر ئەوەندەت لەدەست دێت بۆم بکەیت؟». ڕاوێژکارەکە دەڵێت زۆر بێزار بووە لەدەستی بریکارەکە و لە هەمان کاتیشدا تەواو ماندوو بووە، چونکە بەردەوام هەوڵ دەدات، بەڵام هەرچی بکات هێشتاش بەس نییە. دەڵێت بەبێ زانینی وردەکارییەکانی چیرۆکی ژیانی خزمەتخوازەکەی، ناتوانێت بە باشی یارمەتی بدات.

لە پڕۆسەی دواتری سەرپەرشتیاریدا، سەرپەرشتیارەکە هەندێک پرسیاری لێ دەکات تا یارمەتی بدات ڕزگاری ببێت لەم بارودۆخەی تیایدا گیری خواردوە. بیرۆکەی تیۆری بەکار دەهێنێت لەسەر شێوازەکانی چارەسەری سیستمی خێزانی، بە دروستی (پەنجەرەی جۆهاری) بەکار دەهێنێت. (پەنجەرەی جۆهاری) لە بنەڕەتدا لە ساڵی ١٩٩٥ داڕێژرا لەلایەن دوو دەروونزانی ئەمریکی، (جۆسێف لەفت) و (هاری ئینگام) (Joseph Luft and Harry Ingham)، وەک مۆدێلێک بۆ هۆشیاری لەنێوان خەڵکدا. ئەوە مۆدێلێکی گفتوگۆیە کە جیاوازییەکانی نێوان تێڕوانینی خود و تێڕوانینی دەرەکی دەخاتە ڕوو. لەچەند مەودایەکی جیاوازدا سەرنجی هۆشیاری کەسەکە ڕادەکێشرێت بۆ ئەوەی چ زانیارییەکی پەیوەست بە خزمەتخوازەکە و سەرپەرشتکراو لەسەریەکتردەزانن وە لە کامانەیان بێ ئاگان. «لەناو بابەتی سەرپەرشتیاریدا دەکرێت(پەنجەرەی جۆهاری) یارمەتیدەر بێت، بۆبیرکردنەوە دەربارەی جۆری جیاوازیی پرسیار بەپێ ی قۆناغی جیاوازی گفتوگۆدا و لە قۆناغی جیاوازی گەشەسەندنی پەیوەندییدا لەنێوان سەرپەرشتیار و کەسی سەرپەرشتکراودا» (Halpern 2009: p.10).

	زانیارییەک کە خۆت دەیزانیت	زانیارییەک کە خۆت نایزانیت
زانیارییەک کە ئەوانیتر دەیزانن	A کراوە	C ناتێگەیشتن
زانیارییەک کە ئەوانیتر نایزانن	B شاراوە	D نەزانراو

(پەنجەرەی جۆهاری)

لە پڕۆسەی سەرپەرشتیاریەکەدا زانیاری وردتر لەبارەی ڕاوێژکارەکە و خزمەتخوازەکە خرانە ڕوو، کە بەم هۆیەشەوە هۆکانی دروستبوونی گرژی لەپەیوەندی و گفتوگۆکەیان ڕوونتربوویەوە.

خزمەتخوازەکە لە خانەوادەیەکی زۆر میهرەباندا گەورە بووە. دایکی هەر زوو مردووە، بەڵام باوکی نازی پێداوە و وەک کەسێکی تایبەت بینیویەتی. خوێندنێکی باشی تەواو کردووە و دەستی کردووە بەخوێندنی یاسا. مردنی باوکی بارودۆخی خۆی و ژیانی ناجێگیر و لاواز کردووە. تێوەگلاوەتە ناو دەستەی بازرگانی مرۆڤەوە و ناچار بووە لەشفرۆشی بکات. هەم لەماوەی ئەوکاتەدا و هەم ئەو کاتەشی کە هەڵاتووە ڕووبەڕووی توندوتیژییەکی زۆر بۆتەوە.

ڕاوێژکارەکەش خۆی پەنابەرێک بووە، کە خێزانەکەی هەوڵێکی زۆریان داوە بۆ بنیاتنانی ژیانێکی نوێ لە ئەڵمانیا. باوکی زوو مردووە. دایکی هەمیشە کێشەی تەندروستی هەبووە و بێتوانا بووە. ڕاوێژکارەکە هەر لە زووەوە، ئەو کاتەی کە هێشتا منداڵ بووە، فێر بووە کە ئاگای لەخۆی و دایکی بێت. هەرچەندە بۆ ماوەیەکی درێژ خێزانی خۆی هەبووە (هاوسەرگیریی کردووە)، بەڵام هێشتاش ناچار بووە ئاگای لە دایکە بێتواناکەی بێت، کە هەمیشە وای

لێکردووە وا هەست بکات هەر کارێک بکات هێشتا بەس نییە و بەشی پێویستی نەکردووە.

ڕاوێژکارەکە و خزمەتخوازەکە لەڕۆڵ وئەرکە دیارە کانیاندا بەیەک گەیشتبون (A). ئەو زانیارییانەی لەسەرەوە باسکراوە تایبەت و نادیار بوون و کاریگەرییان لەسەر گفتوگۆکە هەبوو (B). خاڵی کوێری خزمەتخوازەکە (C) ئەوەبوو کە وای هەست دەکرد وەک کەسێکی تایبەت و ناوازە لێی نازانرێت و بە کەسێکی تایبەت نابینرێت. خاڵی (D) یش ئاماژە بە نادیار دەدات. هەموو شتێک کە نە ناسراوە لای کەسی پەیوەندیدار و بۆ کەسی تر .

خاڵی کوێری ڕاوێژکارەکەش ئە وە بوو کە هەستی دەکرد بەشێوەیەکی شیاو پێزانینی بۆ دەرنەبڕدراوە، سەرەڕای ئەوەی کە یارمەتیدانێکی زۆری خزمەتخوازەکە ماندووی کردبوو. هیچ قەدرزانینێک نەبوو و هیچ هەوڵێک بەس نەبوو. ئەوە ڕێک هەمان هەست بووکە لە پەیوەندیەکەی لەگەڵ دایکیدا هەستی پێکردووە و ئێستا لە حاڵەتێکی ڕاوێژکردندا خۆی دووبارە دەکاتەوە. ئەوەش بە تەواوی ماندووی کردووە . ئەمە تووڕەی دەکات کە چەندین داواکاری ڕووبەڕوو کراوەتەوە و لە ئەنجامدا هەست بە بێتوانایی دەکات.

خزمەتخوازەکە ش هەست بە بێتوانایی دەکات: بەهۆی خەمۆکییەکەی و زەبرە دەروونییەکەیەوە کە بەهۆی توندووتیژی سێکسییەوە دوچاری بووە ، لەگەڵ لەدەستدانی باوکی و هیواکانی بۆ کارەکەی، ناتوانایی جەستەییەکەی، حاڵەتی پەنابەری و ناچاربوون بەوەی لەشوێنی پەنابەراندا بژی، وا هەست دەکات کە هەموو کۆنترۆڵێکی ژیانی لێ دزراوە. تاکە شتێک کە هی خۆیەتی و هێشتاش کۆنترۆڵی هەیە بەسەریدا زانیارییەکانی سەبارەت بە مێژووی ژیانی کەسییەتی.

لەکاتی هەڵسەنگاندنەکەدا ڕوون بووەوە کە ڕاوێژکارەکە دەیتوانی یارمەتی خزمەتخوازەکە بدات ، تەنانەت بەبێ زانینی هەموو چیرۆکی ژیانی. لەجیاتی خۆ هیلاک کردن لەم جەنگەدا، دەیتوانی بۆ نمونە بینێرێت بۆ سەنتەرێکی تایبەتی ڕاوێژکاری، شوێنێکی گونجاوی مانەوەی بۆ بدۆزیتەوە و داوای هاوکاری

خۆبەخشەکان بکات. دەبوایە تێبگات کە ئەو زۆرشتی بۆ خزمەتخوازەکە کردوە ، ئەو هەستی بەس نەبوون و تەاوو نەبوونە لەڕاستیدا هەستێکە کە زۆر قوڵە و لە پەیوەندییەکەی لەگەڵ دایکیدا سەرچاوەی گرتووە و هەر ئەوەش بۆتەهۆی کاریگەری پێچەوانە (خزمەتخوازەکە کاریگەری لەسەرڕاویژکارەکە داناوە).

جەنگین بۆ زانینی چیرۆکی ژیانی خزمەتخوازەکە جەنگێکی ئاڵۆزە و ناتوانرێت ڕوون بکرێتەوە لەم بابەتی ناساندنەدا. ئەو سەرپەرشتیاریەی کە لەسەرەوە باسکرا ڕوونی دەکاتەوە کە بابەتەکە ڕووی بایۆگرافی و دەروونی و کۆمەڵایەتی هەیە. ململانێیەکی ڕەمزیی هێزە کە راستەوخۆ پەیوەستە بە جەستەوە .(cf. Bourdieu) لە لایەکەوە جەستەی ماندووی ڕاوێژکارەکە هەیە کە پێگەیەکی ناو کۆمەڵگەیی هەیە واتە بەشێکە لەکۆمەڵگە، لەلایەکی دیکەشەوە جەستەی ئەشکەنجەدراوی سێکسی و زەبر بەرکەوتووی خزمەتخوازەکە هەیە کە هەڵاوێردراوەو بەشێک نییە لە کۆمەڵگەکە لەبەرئەوەی پەنابەرە.

ئەم نمونەیە ڕوونی دەکاتەوە کە سەرپەرشتیاری پڕۆسەیەکی فرەلایەنە کە دەکرێت هاوکار بێت لەبینینی خاڵە نادیارەکانی کەسەکە خۆیدا. دەتوانێت ئەو شتانە ئاشکرا بکات کە شاراوە بوون و بەشە ئاگایی و بەرچاوەکان فراوان بکات.

زیادبوونی ڕێژەی جێبەجێکردنی سەرپەرشتیاریی وەک چەمکێکی تازەی کاری کۆمەڵایەتی لە هەرێمی کوردستانی عێراقدا یارمەتیدەرە بۆ هەڵسەنگاندن و پاشانیش بەرەوپێشبردنی پڕۆسەی ڕاوێژکردن. کارمەندە کۆمەڵایەتییەکان دەسەڵاتیان پێدەدرێت بۆ ئەنجامدانی گۆڕانکاری لە دانیشتنەکانی ڕاوێژکاریدا بە هۆشیارییەوە دەربارەی قۆناغی گفتوگۆکە و هەروەها هاندەدرێن تێڕامان بۆ کاری پیشەیی خۆیان بکەن (کلتوری تێڕامان/ culture of refection). لەهەمان کاتدا سەرپەرشتیاریی هانی گەشەی کەسیی ڕاوێژکارەکە دەدات و لەوێشەوە هانی کارابوونی دەزگاکە دەدات. وەک ڕێکارێکی بنیاتنەر کاردەکات لە مامەڵەکردن لەگەڵ ئەو ئاڵنگارییانەی کە پیشەگەرانی کاری کۆمەڵایەتی ڕووبەڕووی دەبنەوە. لەئەنجامدا، سەرپەرشتیکردن سوود بە خزمەتخوازەکان و شکستەبارەکان (vulnerable) دەگەیەنێت کە داوای یارمەتی لە کارمەندە کۆمەڵایەتییەکان دەکەن.

پرسیارەکان

پ١ /مەبەست لە سەرپەرشتیاریی چییە؟

پ٢ /مەبەست چییە لە "سەرپەرشتیاریی وەک پڕۆسەیەک"؟

پ٣ /چۆن مێژووی سەرپەرشتیاریی ڕوونەدەکرێتەوە؟ چ زانیاریەکت هەیە سەبارەت بە مێژووی سەرپەرشتیاریی لە کوردستاندا ؟

پ٣ /سەرپەرشتیاریی تا چەند کاریگەرە؟ کەی و لە چ کاتێکدا دەکرێت سەرپەرشتی زیان بەخش بێت؟

پ٥ /سەرپەرشتیاریی حاڵەتێک بکەن وەک ڕاهێنان لە ناو کۆمەڵەکەتاندا! بڕیار بـدەن کە کێ سەرپەرشیارەکە و کێش خزەمەتخوازەکەیە. ئەوانی دیش دەتوانن دابنێن چاودێری پڕۆسەکە بکەن!

سەرچاوەکان:

Belardi, N. (2015): Supervision für helfende Berufe, Lambertus-Verlag: Freiburg, 3. Eds.

Belardi, N. (2018): Supervision und Coaching. Grundlagen, Techniken, Perspektiven. Verlag C.H. Beck: München, 5. Eds.

Ehrhardt, J. / Petzold, H. (2014): Wenn Supervisionen schaden. In: Integrative Therapie 1-2

Grawe, K. / Donati, D. / Bernauer, F. (2001): Psychotherapie im Wandel. Von der Konfession zur Profession 5. Eds. Göttingen: Hogrefe

Halpern, H. (2009): Supervision and the Johari Window: A Framework for

Asking Questions, Education for Primary Care, 20:1, 10–14,
DOI: 10.1080/14739879.2009.11493757
Kersting, H. (2001): Die Kybernetik der Supervision oder: Warum der Schäl gerne vier Vögel wäre. https://www.ibs-networld.de/Ferkel/Archiv/kersting-h-01-09_kybernetik.html (Access: 19.12.20)
Neumann-Wirsig, H. et al. (2019): Lösungsorientierte Supervisions-Tools. managerSeminare Verlag: Bonn